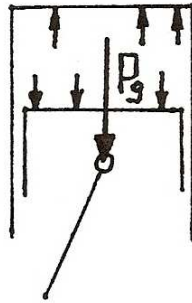

9.2. SIŁY DZIAŁAJĄCE NA UKŁAD KORBOWO - TŁOKOWY

Zadaniem układu korbowo tłokowego jest zamiana ruchu postępowo-zwrotnego tłoka na ruch obrotowy wału korbowego. Składa się z tłoków sworzni korbowodów i wału korbowego. Na poszczególne elementy układu korbowego działają dwa rodzaje sił: siły gazowe i siły bezwładności.

9.2.1. Siły gazowe

- powstają w wyniku działania ciśnienia gazów na denko tłoka. Siły ciśnienia gazów (siły gazowe) - ciśnienie czynnika roboczego P_g tj. mieszanki palnej lub spalin działające od strony głowicy między innymi na denko tłoka co powoduje jego przesunięcie.

Siła czynna P_g działająca na tłok $p D^2$

$$P_g = \frac{\pi D^2}{4} (P_g - P_k)$$

D - średnica cylindra

P_g - ciśnienie gazu w cylindrze w danej chwili [kPa]

P_k - ciśnienie panujące w komorze korbowodowej

$P_k = P_o = 1013 \text{ hPa}$

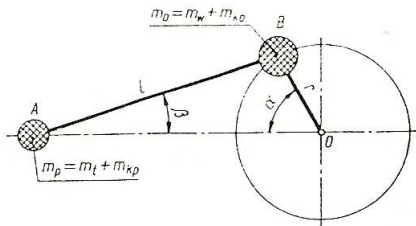
Siły gazowe zmieniają swoją wartość zgodnie z przebiegiem pracy silnika tj. proporcjonalnie do chwilowej wartości ciśnienia w cylindrze.

9.2.2. Siły bezwładności

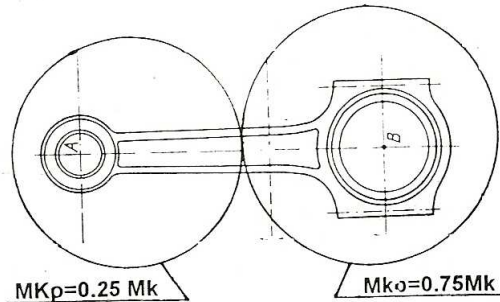
Do wyznaczenia sił bezwładności występujących w układzie niezbędne jest omówienie rozkładu mas.

1. Masy dzielimy na masy będące w ruchu postępowym m_p i ruchu obrotowym m_o .

- Masa m_t - jest to masa tłoka z pierścieniami i sworzniem tłokowym skupione w środku sworznia tłokowego [punkt A]
- Masa m_w - jest to masa czopa korbowego oraz niewyrównoważenie ramion korby skupione w środku czopa korbowego [punkt B].

Rys. 9.5. Rozkład mas w mechanizmie korbowym

Rys. 9.6. Rozmieszczenie mas korbowodu

Masę korbowodu m_k zastępuje się układem dwóch mas zastępczych. Przyjmujemy że masa m_{kp} jest skupiona w punkcie A i porusza się ruchem prostoliniowym. Masa m_{ko} jest skupiona w punkcie B i wykonuje ruch obrotowy.

Całkowita masa wykonująca ruch postępowo-zwrotny wynosi:

$$m_p = m_t + m_{kp}$$

Całkowita masa wykonująca ruch obrotowy wynosi:

$$m_o = m_w + m_{ko}$$

2. Siły bezwładności pochodzące od mas będących w ruchu postępowo-zwrotnym:

$$P_p = m_p b = m_p (b' + b'') = m_p b' + m_p b'' = P_{p'} + P_{p''}$$

Ponieważ przyśpieszenie tłoka (b) jest sumą przyśpieszenia pierwszego rzędu oraz przyśpieszenia drugiego rzędu, siłę P_p przedstawiamy jako sumę siły pierwszego rzędu $P_{p'}$ i siły drugiego rzędu $P_{p''}$, gdzie:

$$P_{p'} = m_p r \omega^2 \cos \alpha \quad [\text{kN}], \quad P_{p''} = m_p r \omega^2 \cos 2\alpha \quad [\text{kN}]$$

3 Siły bezwładności pochodzące od mas będących w ruchu obrotowym tzw. odśrodkowe

$$P_o = m_o e = m_o r \omega^2 \quad [\text{kN}]$$

Siła odśrodkowa jest stała przy stałej prędkości obrotowej wału korbowego.

9.2.3. Siły wypadkowe

Podczas pracy silnika spalinowego na mechanizm korbowy działają jednocześnie omówione siły ciśnienia gazów i siły bezwładności. Działająca na tłok wypadkowa siła - P_t jest sumą algebraiczną siły bezwładności P_p i mas wykonujących ruch postępowo zwrotny oraz siły P_g ciśnienia gazów

$$P_t = P_g + P_p$$

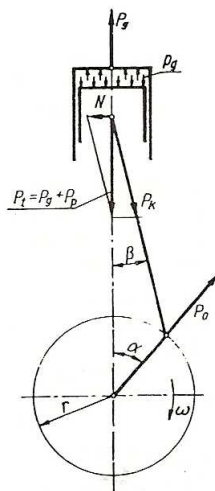
Rozkład sił działających na mechanizm korbowy przedstawia rys. 9.7.

Siła wypadkowa P_t przejmowana jest przez sworznię tłokową jak również gładź cylindra. W zwrotnych położeniach siła ta przenoszona jest przez sam sworznię. Siła P_t działająca na o sworzni tłokowego rozkłada się na dwie składowe:

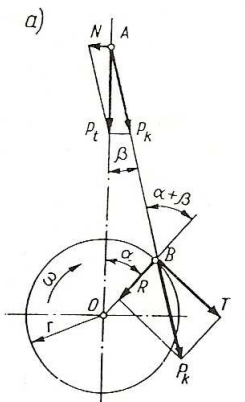
- siłę P_k działającą wzdłuż o i korbowodu i siłę N prostopadłą do osi cylindra. Siła N decyduje o zużyciu gładzi cylindra i płaszczka tłoka i zależna jest od kąta β

$$N = P_t \operatorname{tg} \beta$$

$$P_k = \frac{P_t}{\cos \beta}$$

Rys. 9.7. Rozkład sił działających na mechanizm korbowy

Rys. 9.8. Rozkład siły korbowej P_k na siły składowe

Siła P_k przenoszona jest na czop korby i rozkłada się na dwie składowe, składową T styczną do okręgu zataczanego promieniem r oraz promieniową R , której kierunek wyznacza chwilowe położenie ramienia korby (rys 9.8).

$$T = P_k \sin(\alpha + \beta)$$

$$R = P_k \cos(\alpha + \beta)$$

Oprócz siły promieniowej R wzdłuż ramienia korby działa siła odśrodkowa P_o wywołana ruchem obrotowym masy m_o . Siła styczna T działająca na ramieniu korby r jest jedyną siłą wytwarzającą chwilowy moment obrotowy na wale silnika:

$$M = T r, \text{ i jest zależny od siły gdyż } r = \text{const.}$$

9.2.4 . Siły działające na kadłub silnika.

Jeżeli siłę P_k przeniesiemy do punktu B , osi czopa a następnie do środka obrotu wału korbowego (punkt O) przełożymy dwie równe siły P_k lecz przeciwnie skierowane (równoległe do osi korbowodu) to otrzymamy parę sił o momencie.

$$M = P_k a$$

Siłę P_k przyłożoną do osi obrotu wału korbowego rozłożymy na dwie składowe: składową P_t i składową N . Z rysunku 1.6 widzimy, że siły N w punktach A i O mają przeciwne zwroty, więc tworzą parę sił w momencie

$$M_r = - N h$$

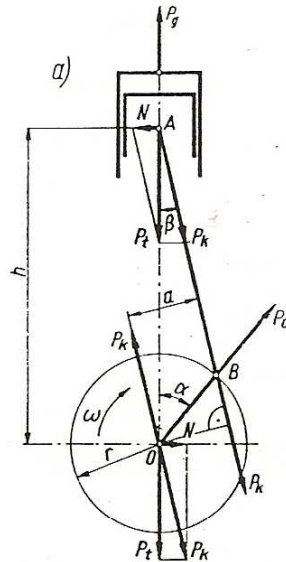
Ponieważ :

$$N = P_k \sin \beta$$

oraz $h = \frac{a}{\sin \beta}$

$$M_r = - P_k \cdot a = - M$$

Moment M_r jest równy co do wartości momentowi M lecz posiada przeciwny zwrot. Moment ten działa na kadłub silnika i stara się obrócić go w kierunku przeciwnym obrotowi wału korbowego. Siła ciśnienia gazu P_g działająca na głowicę cylindra i siła P_t przyłożona w punkcie O posiadają przeciwne zwroty. Różnica ich bezwzględnych wartości stanowi siłę, która działa na kadłub silnika i jest niezrównoważona.

Rys. 9.9. Rozkład sił działających na kadłub silnika

Wzdłuż ramienia korby, oprócz siły R (rys 9.9) działa siła odśrodkowa P_o wywołana obrotem masy m_w (wału korbowego) oraz m_k (masy korbowodu). Siła P_o jest niezrównoważona i za pośrednictwem łożysk oddziałuje na kadłub silnika powodując jego drgania przenoszone na zawieszenie.

Siły do wyrównowazenia :

- $P_o = m_o r \omega^2$ - siła odśrodkowa (rys 1.6) wywołana obrotem masy wału korbowego i masy korbowodu. Jest to siła stała co do wartości i skierowana zawsze wzdłuż ramienia korby.
- $P^1_p = m_p b^1 = m_p r \omega^2 \cos \alpha$ siła bezwładności pierwszego rzędu mas znajdujących się w ruchu postępowo-zwrotnym (masa tłoka, część masy korbowodu) działająca wzdłuż osi cylindra.
- $P^2_p = m_p b^2 = m_p r \omega^2 \lambda \cos 2\alpha$ - siła bezwładności drugiego rzędu mas znajdujących się w ruchu postępowo-zwrotnym działająca zawsze wzdłuż osi cylindra o zmiennej wartości i zwrocie.
- $M_r = N h$ - moment reakcji równy momentowi obrotowemu co do wartości lecz o przeciwnym zwrocie. Działa w płaszczyźnie nie prostopadłej do osi wału korbowego przechodzącej przez oś cylindra i powoduje drgania silnika w płaszczyźnie nie prostopadłej do osi wału korbowego.